

УДК 351.746.1:356.13 (477)



В. І. Баратюк



В. Б. Корчев



О. В. Лазоренко

РЕКОМЕНДАЦІЇ НАЧАЛЬНИКУ ПРИКОРДОННОГО ПІДРОЗДІЛУ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ДІЙ В УМОВАХ ПРИПИНЕННЯ ЗБРОЙНОЇ ПРОВОКАЦІЇ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ

На основі аналізу кризових ситуацій на державному кордоні узагальнено мету та об'єкти збройних провокацій, а також тактику дій противника під час її здійснення. Уточнено та розкрито зміст роботи начальника прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні. Зважаючи на досвід тактичних рольових ігор, запропоновано варіант бойового наказу начальника прикордонного підрозділу. Особливістю розроблених рекомендацій начальнику прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні є їхня практична спрямованість. Вони призначені для керівників найнижчих ланок охорони державного кордону.

Ключові слова: *прикордонний підрозділ, організація дій, збройна провокація, рішення.*

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії Російської Федерації Державна прикордонна служба (ДПС) України продовжує здійснювати комплекс заходів щодо протидії усім загрозам державного суверенітету і територіальній цілісності України. В районах України, де ведуться бойові дії, прикордонники пліч-о-пліч із воїнами взаємодіючих структур захищають країну від російських окупаційних військ. Органи та підрозділи охорони державного кордону виконують визначені завдання відповідно до загального задуму Генерального штабу. Сьогодні українсько-російський кордон є найдинамічнішою та найнебезпечнішою ділянкою, де сформувався певний перелік загроз прикордонній безпеці. Основними з них є різного виду збройні провокації з боку Росії, спроби проникнення на українську територію диверсійно-розвідувальних груп з метою здійснення розвідки боєм, вчинення диверсій на прикордонних територіях тощо.

У таких умовах прикордонні наряди, підрозділи охорони державного кордону (ПОДК), прикордонна інфраструктура теж стають об'єктом збройної провокації. Аналіз керівних документів, які регламентують

оперативно-службову діяльність (ОСД) ПОДК та її результати в ході оборонної операції, дозволяє встановити прогалини у діях окремих начальників прикордонних підрозділів щодо організації припинення збройних провокацій на державному кордоні. У зв'язку з цим питання розроблення рекомендацій начальнику прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні є актуальним та містить практичну значущість обраної для вивчення теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить про невпинне зростання уваги науковців щодо порядку припинення збройних провокацій на державному кордоні. Так, у своєму дослідженні В. Журавель класифікував провокації та запропонував методику прогнозу їх виникнення [1]; сутність, зміст, причини виникнення, шляхи локалізації та припинення збройних конфліктів вивчали О. Лазоренко та О. Трембовецький [2]; узагальнено основні загрози національній безпеці, прикордонній безпеці та розкрито особливості застосування сил та засобів прикордонних загонів ДПС України у праці Ю. Репіло та А. Мостового [3].

Окремі аспекти дій прикордонних нарядів досліджували В. Баратюк, О. Березенський та О. Глуздань [4]. Значний інтерес також становлять наукові розробки О. Луцького, Д. Третяка, О. Василюшина, А. Ігнатєва, Д. Софіяна, С. Сича, О. Резника, О. Кустинського та інших учених [5–8].

Проведений аналіз наукових праць свідчить, що у переважній більшості висновки та пропозиції авторів стосуються дій прикордонного загону, тому їх складно перевести в прикладну площину роботи начальника ПОДК.

Метою статті є розроблення рекомендацій начальнику прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах збройної провокації на державному кордоні.

Виклад основного матеріалу. Організація дій ПОДК регламентована низкою керівних документів Адміністрації ДПС України та Міністерства внутрішніх справ України [9, 10], які передбачають певну послідовність дій начальника прикордонного підрозділу в різних умовах. Аналізуючи їх зміст, можна дійти висновку, що вони дають можливість начальнику ПОДК організувати дії прикордонного підрозділу в умовах відсутності загрози здійснення противником збройної провокації, а в протилежному випадку начальник прикордонного підрозділу зобов'язаний керуватися змістом роботи командира взводу з підготовки бою (дій) [11].

Зміст цієї роботи може бути використаний начальником прикордонного підрозділу з урахуванням багатьох особливостей прикордонного підрозділу: організаційно-штатної структури, наявності сил і засобів, укомплектованості особовим складом та озброєнням тощо. Однак слід враховувати, що відповідно до п. 2 ст. 19 Закону України «Про державну прикордонну службу України» одним із обов'язків ДПС України є «припинення у взаємодії з відповідними правоохоронними органами збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України» [12]. Через це виникає необхідність у розробленні змісту заходів організації припинення збройної провокації начальником прикордонного підрозділу.

Аналіз наукових досліджень [1, 3, 5] дозволяє дати певну характеристику збройним провокаціям. Так, для вчинення збройних провокацій суміжна держава може використовувати сепаратистські, злочинні

формування після їх озброєння і підготовки. Їхній склад залежатиме від мети, яка перед ними ставиться. Це може бути загострення військово-політичної напруженості в міждержавних відносинах, спонукання прикордонників та інших силових структур на дії, які б дали підстави для збройного вторгнення у нашу країну, тощо. Можливими об'єктами таких дій будуть пункти пропуску через державний кордон; місця несення служби прикордонних нарядів; пункти постійної дислокації прикордонних підрозділів, які знаходяться поблизу кордону; ділянки кордону, що проходять через населені пункти або їхніми околицями; спірні ділянки державного кордону; мости; гідроспоруди; трубопроводи; залізничні колії, що перетинають кордон, тощо. Тактика їхніх дій буде передбачати обстріл об'єктів з території суміжної держави без перетинання державного кордону або захоплення їх на нашій території та утримання. Особливістю їхніх дій може бути перехід неозброєної провокації у збройну. Отже, варіантів дій противника може бути багато. Всі вони залежатимуть від умов, притаманних ділянці відповідальності ПОДК.

Проведений аналіз керівних документів та наукових досліджень дає змогу дійти висновку, що запропонована послідовність дій, визначена в Бойовому статуті Сухопутних військ Збройних Сил України, повинна бути певною мірою незмінною, але наповненою змістовними особливостями роботи начальника прикордонного підрозділу. На думку авторів, зміст роботи начальника прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні може бути таким:

- визначення заходів, які необхідно провести негайно для найшвидшої підготовки підрозділу до дій;
- оцінка обстановки;
- прийняття рішення;
- визначення завдань елементам бойового порядку;
- організація взаємодії, всебічного забезпечення та управління.

Зміст цієї роботи такий.

Перше положення щодо визначення заходів, які необхідно провести негайно для найшвидшої підготовки підрозділу до дій, стосується переведення ПОДК у стан повної готовності до дій і здійснюється начальником прикордонного підрозділу у разі зміни

обстановки. Це низка заходів, яка буде визначатися начальником ПОДК залежно від конкретних умов обстановки, в якій передбачаються дії підрозділу. До них може бути віднесено оповіщення і збір особового складу, організацію бойової охорони, спостереження, уточнення завдань прикордонним нарядам, які виконують наказ щодо охорони державного кордону, інженерне облаштування місцевості тощо.

Безперечно, вибір варіанта дій ПОДК можливий тільки після усебічної оцінки обстановки, в якій він буде діяти. Автори пропонують оцінювати обстановку за такими параметрами:

1) оцінка противника (його чисельність, озброєння, наявність прихованих резервів, можливий напрямок провокації та ін.);

2) оцінка своїх сил і засобів (укомплектованість підрозділу, рівень підготовки особового складу, співвідношення сил і засобів, час готовності до дій та ін.);

3) оцінка можливостей сусідніх підрозділів, резерву старшого начальника і взаємодіючих органів (час їх прибуття, склад, можливості та ін.);

4) оцінка місцевості (маршрути найкоротшого висунення до місця провокації, можливість прихованого підходу підрозділу та зайняття тактично вигідних рубежів, можливість маневру та ін.).

Автори вважають, що невеликі за обсягом пункти оцінки обстановки пов'язані з тим, що начальник прикордонного підрозділу постійно збирає й аналізує дані обстановки та прогнозує її розвиток, добре знає місцевість ділянки відповідальності підрозділу, підтримує відповідний рівень навченості особового складу. Через це йому буде достатньо узагальненої інформації для формулювання свого рішення.

Вивчення досвіду тактичних рольових ігор [13] та практичного навчання майбутніх офіцерів-прикордонників [14, 15] дало можливість сформулювати зміст рішення начальника ПОДК щодо припинення збройної провокації. Пропонується такий зміст рішення.

1. Висновки з оцінки обстановки: якими силами, де противник здійснює або може здійснювати збройну провокацію, його можлива мета, об'єкти провокації тощо.

2. Задум дій: напрямок зосередження основних зусиль, яким способом, де та в якій послідовності припинити збройну провокацію, порядок ураження противника вогнем, порядок

дій після припинення збройної провокації, побудова бойового порядку.

3. Завдання елементам бойового порядку:

а) бойовому дозору – склад, засоби посилення, завдання, маршрут висунення, хто старший;

б) групі, призначеній для атаки, – склад, засоби посилення, завдання (об'єкт атаки), порядок подальших дій, рубіж переходу в атаку, хто старший;

в) вогневій групі – склад, основні і запасні вогневі позиції, завдання (цілі ураження), порядок пересування під час бою, хто старший;

г) групі забезпечення – склад, завдання, місце розташування, порядок пересування під час бою, хто старший;

д) резерву – склад, завдання, місце розташування, до виконання яких завдань бути готовим, хто старший;

е) адміністративно-оперативній групі – склад, завдання, місце знаходження у бойових порядках, хто старший.

Основні питання взаємодії та всебічного забезпечення повинні враховувати:

– дії під час висунення у район озброєної провокації та зайняття позицій елементами бойового порядку;

– порядок вогневого ураження противника та знищення його під час атаки;

– порядок виходу і закріплення на лінії державного кордону та недопущення відходу противника за кордон;

– маскування дій;

– заходи технічного і тилового забезпечення;

– порядок здійснення цілевказівок, постачання боєприпасів, надання допомоги раненим, забезпечення харчуванням.

Основні питання управління: місце командно-спостережного пункту, порядок підтримання зв'язку, способи та терміни подання донесень.

На думку авторів, зміст запропонованого рішення дає можливість вибрати найкращий варіант припинення збройної провокації, врахувати більшість впливових чинників та спланувати дії ПОДК щодо припинення збройної провокації.

Відмінною особливістю постановки завдань підлеглим у цих умовах є те, що в умовах збройного зіткнення з противником начальник прикордонного підрозділу віддає бойовий наказ.

З огляду на досвід тактичних рольових ігор, які проводяться з майбутніми бакалаврами

безпеки державного кордону, складові бойового наказу начальника ПОДК щодо припинення збройної провокації пропонуються такі.

1. Висновки з оцінки обстановки.
2. Бойова задача підрозділу.
3. Бойові задачі елементам бойового порядку.
4. Час готовності до виконання задачі.
5. Місце командно-спостережного пункту та заступника.

За необхідності в бойовому наказі можуть вказуватись орієнтири, задачі сусідів та інші дані.

Змістовне наповнення бойового наказу ґрунтується на прогнозі розвитку обстановки та рішенні начальника прикордонного підрозділу. Нижче наведено його приклад.

Бойовий наказ

начальника підрозділу

охорони державного кордону (варіант)

1. Суміжна держава, спираючись на сепаратистські осередки на своїй території, здійснює підготовку бойовиків для збройних провокацій на нашій території. О 07.00 група озброєних осіб кількістю до 10 осіб, 5 одиниць автоматичної зброї зосередилася на узліссі 200 м на північ від п/зн № 76. За всіма ознаками готується збройна провокація на напрямку п/зн № 76 – сад. Об'єктом провокації може бути водорозподільча станція.

2. Відділення інспекторів прикордонної служби (віпс) «Поділля» висувається у район п/з № 76 – сад – околиця лісу Темного із завданням припинити збройну провокацію противника та відновити охорону державного кордону. Основні зусилля зосередити на напрямку: сад – п/зн № 76. Висунення у вказаний район здійснити на автомобілях. Встановити склад, характер дій противника. У разі виявлення противника вразити його вогнем з місця, маневром вогнем і силами знищити його, вийти до державного кордону та організувати його оборону рубежем: гай – жовті кущі.

Бойовий порядок мати:

- бойовий дозор;
- вогнева група;
- група атаки;
- адміністративно-оперативна група;
- група забезпечення;
- резерв.

3. НАКАЗУЮ.

Бойовому дозору – у складі 10 осіб з 2 од. РКК, 1 од. РПГ на автомобілі «Газель» висунутись у район збройної провокації маршрутом віпс «Поділля» – перехрестя –

польова дорога – сад із завданням під вогневим прикриттям прикордонного наряду «Прикордонний патруль» зайняти рубіж дерево – кущі, встановити склад, озброєння та характер дій противника, нанесенням вогневого враження противнику забезпечити розгортання і зайняття рубежів елементами бойового порядку віпс. З переходом в атаку діяти на лівому фланзі, розвідку противника вести в напрямку окремого дерева. З виходом на державний кордон зайняти вигідний рубіж і бути в готовності вогнем з місця не допустити підходу резервів противника. Старший – заступник начальника віпс.

Вогневій групі – у складі 10 осіб з 1 од. КК, 1 од. АГС-17, 2 од. РПГ, 9 од. АК на автомобілі «Газель» висунутися на відстані вогневої підтримки за бойовим дозором маршрутом віпс – перехрестя – дорога – сад із завданням нанести вогневе ураження противнику і забезпечити розгортання та зайняття рубежів елементами бойового порядку віпс, надалі діяти за моїми вказівками. Вогневі позиції: основна – купа каміння, запасна – зелений пагорб. Старший – начальник групи дільничних інспекторів прикордонної служби.

Групі атаки – у складі 15 осіб на трьох автомобілях УАЗ висунутися за вогневою групою маршрутом віпс – перехрестя – дорога – сад із завданням з рубежу кущі – зелена галявина завдати вогневого ураження противнику та атакою разом з бойовим дозором завершити його знищення. Об'єкт атаки уточню на місцевості. З виходом на державний кордон зайняти вигідний рубіж і бути в готовності вогнем з місця не допустити підходу резервів противника. Старший – заступник начальника віпс з персоналу.

Резерву – у складі 5 осіб на автомобілі «Газель» з групою забезпечення висунутися до місця подій із завданням бути готовими до виконання раптово виникаючих завдань, місце знаходження 50 метрів за групою атаки. Старший – начальник 1 групи інспекторів прикордонної служби.

Адміністративно-оперативній групі – у складі 3 осіб висунутися до місця подій разом із групою атаки із завданням документування, збирання і фіксації протиправних дій противника, місця знаходження у бойових порядках групи атаки. Старший – начальник 2 групи інспекторів прикордонної служби.

Групі забезпечення – у складі 5 осіб на

автомобілі «Газель» висунутися за вогневою групою маршрутом відділення – перехрестя – дорога – сад із завданням забезпечити дії елементів бойового порядку відділення, надати медичну допомогу пораненим, їх евакуація. Місце – 50 метрів за групою атаки, де розгорнути пункт постачання боєприпасів, медичний і продовольчий пункти та пункт забезпечення питною водою. Старший – старшина віпс.

4. Готовність до дій 07.30.

5. Командно-спостережний пункт мати: під час висунування у групі атаки, у ході атаки – 50 метрів за групою атаки. Мій заступник – штатний.

Організація взаємодії здійснюється начальником прикордонного підрозділу з призначеними старшими елементів бойового порядку. Її мета – узгодити порядок і послідовність дій складу ПОДК щодо припинення збройної провокації та перевірити розуміння старших елементів бойового порядку дій за сигналами і командами. Начальник прикордонного підрозділу вибирає порядок роботи з ними самостійно, спираючись на їхні навченість, досвід і наявність часу. У ситуації припинення збройної провокації найбільш вдалими, на погляд авторів, є розіграш ситуацій за діями за командами та сигналами. Інакше кажучи, подається одна із команд або сигнал та заслуховуються доповіді старших елементів бойового порядку щодо дій у разі їх отримання.

Організація управління прикордонним підрозділом повинна передбачати питання порядку обміну інформацією, основні та резервні канали зв'язку, терміни надання доповідей.

Висновки

Отже, на основі аналізу кризових ситуацій на державному кордоні узагальнено мету та об'єкти збройних провокацій, а також тактику дій противника під час її здійснення.

Уточнено та розкрито зміст роботи начальника прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні.

Зважаючи на досвід тактичних рольових ігор запропоновано варіант бойового наказу начальника прикордонного підрозділу.

Особливістю розроблених рекомендацій начальнику прикордонного підрозділу щодо організації його дій в умовах припинення збройної провокації на державному кордоні є

їхня практична спрямованість. Вони призначені для начальників найнижчих ланок охорони державного кордону.

Перспективи подальших досліджень цього напрямку автори вбачають у більш детальному вивченні порядку дій елементів бойового порядку прикордонного підрозділу під час припинення збройної провокації на державному кордоні.

Перелік джерел посилання

1. Журавель В. Г. Методика оцінки можливості виникнення та протидії прикордонним збройним конфліктам на державному кордоні України : автореф. дис. ... канд. військ. наук : 21.02.02. Хмельницький, 2013. 20 с.

2. Трембовецький О., Лазоренко О. Аналіз умов виникнення регіональних збройних конфліктів та завдання прикордонного відомства у разі їх виникнення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2015. № 4. С. 248–261.

3. Репіло Ю. Є., Мостовий А. І. Аналіз прикордонної безпеки на сході України та особливості її забезпечення силами та засобами прикордонних загонів в районі операції Об'єднаних сил. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2020. № 1 (37). С. 185–190.

4. Баратюк В. І., Березенський О. І., Глуздань О. П. Рекомендації старшому прикордонного наряду щодо організації засідки в умовах бойового зіткнення з противником. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2015. № 4. С. 6–17.

5. Луцький О., Третяк Д. Обґрунтування необхідності розробки науково-методичного апарату оцінки спроможності лінійних підрозділів протидіяти збройним провокаціям на державному кордоні. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2021. № 1 (84). С. 39–51.

6. Василюшин О. М. Щодо розробки методики вибору раціонального складу елементів службового порядку прикордонного загону при припиненні збройних та інших

провокацій на державному кордоні й рекомендацій щодо організації відповідних дій прикордонного загону. *Сучасні проблеми забезпечення національної безпеки держави* : тези III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 листоп. 2020 р. Київ, 2020. С. 147, 148.

7. Lutskyi O., Ignatiev A., Sofijan D., Sych S. Problematic issues of fulfilling the tasks of state border protection in the system of territorial defense. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*. 2022. Vol. 12. № 1. P. 40–46.

8. Резник О., Кустинський О., Гаврилюк В. Удосконалення бойових можливостей підрозділів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо боротьби з броньованою бойовою технікою. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Військові та технічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2020. № 1 (82). С. 156–167.

9. Інструкція з організації оперативно-службової діяльності ВПС ДПСУ. Частина I : затв. наказом Адміністрації ДПСУ від 29.12.2009 р. № 1040. Хмельницький : НА ДПСУ, 2010. 176 с.

10. Про затвердження Інструкції про службу прикордонних нарядів Державної прикордонної служби України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.10.2015 р. № 1261. Дата оновлення: 06.04.2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1391-15#Text> (дата звернення: 15.09.2022).

11. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина III. (взвод, відділення, екіпаж танка). Київ : ЦУЛ, 2022. 350 с.

12. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661-IV. Дата оновлення: 02.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 15.09.2022).

13. Машталер А., Лазоренко О., Баратюк В. Досвід використання рольових ігор у навчанні військово-спеціальних дисциплін майбутніх бакалаврів безпеки державного кордону. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки*. Хмельницький : НА ДПСУ, 2020. № 4 (23). С. 239–250.

14. Lazorenko O., Zabolotna O., Magas G. Implementation of the Educational Program of Training of Border Guards in the specialty "State Border Security in Ukraine". *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2019. Vol. 11. Issue 4. Sup 1. P. 117–133.

15. Interactive Panel "Newline Trutouch" Usage for Increasing the Efficiency of Training Future Bachelors in State Border Security / I. Bloschynskyi et. al. *Netherland International Journal of Applied Engineering & Technology*. 2021. Vol. 3. № 2. P. 12–19.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2022 р.

UDC 351.746.1:356.13 (477)

V. Baratiuk, V. Korchev, O. Lazorenko

**RECOMMENDATIONS TO THE HEAD OF THE BORDER UNIT REGARDING
THE ORGANIZATION OF HIS ACTIONS IN THE CONDITIONS
OF THE CESSATION OF ARMED PROVOCATION AT THE STATE BORDER**

The relevance of the article is determined by the need to counter threats to border security in the conditions of armed aggression by the Russian Federation. In the conditions of various types of armed provocations by Russia on the state border, attempts to penetrate the Ukrainian territory by subversive and intelligence groups, border units, state border guard units, and border infrastructure also become the object of such provocations. Therefore, the task of developing recommendations to the head of the border unit regarding the organization of his actions in the conditions of the cessation of armed provocation on the state border is relevant and contains the practical significance of the topic chosen for study.

On the basis of the analysis of scientific literature, normative legal acts, and the experience of performing official and combat tasks by border units, develop recommendations to the head of the border unit regarding the organization of his actions in the conditions of the cessation of armed provocation on the state border.

Scientific analysis of the research problem; generalization and systematization of theoretical information and practical actions of border units regarding the cessation of armed provocations; comparison, classification, induction and deduction.

It has been established that the content of the work of the head of the border unit in countering armed provocations will depend on: the nature of the enemy's actions, the characteristics of the border unit, the availability of forces and means, and other factors. It includes: determining the measures that must be taken immediately to prepare the unit for action as soon as possible; assessment of the situation; decision-making; definition of tasks for the elements of the order of battle; organization of interaction, comprehensive support and management. Each item of the content of the work of the head of the border division is disclosed. Also, based on the experience of tactical role-playing games, a version of the combat order of the head of the border unit was proposed and its content was revealed.

A feature of the developed recommendations to the head of the border unit regarding the organization of his actions in the conditions of stopping armed provocation at the state border is their practical focus. They are intended for the heads of the lowest levels of state border protection, who are direct executors of the tasks of the border department for the protection and protection of the state border.

Based on the analysis of crisis situations on the state border, the purpose and objects of armed provocations, as well as the tactics of the enemy's actions during their implementation, are summarized. The content of the work of the head of the border unit regarding the organization of his actions in the conditions of the cessation of armed provocation on the state border has been specified and revealed. A variant of the combat order of the head of the border unit is proposed. The prospects for further research in this direction can be seen in a more detailed study of the order of actions of the elements of the border unit's combat order when stopping armed provocation on the state border.

Keywords: border unit, organization of actions, armed provocation, decision.

Баратюк Василь Іванович – кандидат військових наук, доцент Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-8851-3606>

Корчев Володимир Борисович – кандидат військових наук, старший науковий співробітник Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0002-5595-3883>

Лазоренко Олександр Васильович – кандидат психологічних наук Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
<https://orcid.org/0000-0001-8574-4882>